

ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΣΤΑΚΟΥ

ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΑΣΤΑΚΟΥ

Ο ΑΣΤΑΚΟΣ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΑ (1833-1876)

Ομιλία που δόθηκε στον Πολιτιστικό Σύλλογο Χοβολιού, Αύγουστος 2015

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΟΥΚΑΣ

ΕΙΡΗΝΗ Δ. ΓΟΥΛΕ

ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΑΣΤΑΚΟΥ

Ο ΑΣΤΑΚΟΣ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΑ (1833-1876)

Ο Αστακός, μία από τις νέες κωμοπόλεις του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, άρχισε να χτίζεται στα **1832-1833**, εκεί όπου παλιότερα βρισκόταν η **σκάλα** και το **τελωνείο Δραγαμέστου**. Αρχικά η οικοδόμηση ήταν άναρχη.

Ο Δήμος Αστακού, ιδρύθηκε το **1836** και περιέλαβε τα χωριά Βλυζανά, Δραγαμέστο και Βασιλόπουλο.

Το **1840** είχαν ήδη κτιστεί το **κτίριο της δημαρχίας** και το **κτίριο της χωροφυλακής**.

Έτσι επί της δημαρχίας **Γεωργίου Μαγγίνα (1842-1845)**, αδελφού του γερουσιαστή Τάτση Μαγγίνα, λειτούργησε το **πρώτο δημοτικό σχολείο** με **100** μαθητές.

- Οι κάτοικοι τελούσαν τα **θρησκευτικά τους καθήκοντα** στον **παλαιό** ναό του Αγίου Νικολάου, εκεί όπου σήμερα είναι το Γυμνάσιο, και στο ναΐσκο του Αγίου Ανδρέα.
- Στη διάρκεια της πρώτης θητείας (**1846- 48**) του εκ Δραγαμέστου καταγόμενου δημάρχου **Νικ. Τσέλιου**, του επιλεγόμενου Στραγκοποτήρα, κατασκευάστηκαν το **πρώτο υδραγωγείο** (καλοκαίρι του **1846**) **δρόμοι, πηγάδια** και άλλα έργα.
- Ο **Ν. Τσέλιος** διετέλεσε τρεις φορές δήμαρχος Αστακού μέχρι το **1853**, οπότε και εξελέγη βουλευτής Βονίτσης και Ξηρομέρου. Απεβίωσε το 1860.

- Βελανιδι

Στα χρόνια που δημάρχευε ο Γεώργιος Γεροθανάσης εκ Προδρόμου (μεταξύ 1853 - 60), ο επιλεγόμενος και βελανιδοδοδήμαρχος, αναπτύχθηκε το εμπόριο του βελανιδιού, το οποίο έπαιξε σημαντικότερο ρόλο στην οικονομία της ευρύτερης περιοχής του Ξηρομέρου

- **Επανάσταση κατά του Όθωνα**
- Στα **1862** ο Αστακός, συμμετείχε ενεργά στην επανάσταση, η οποία ξεκίνησε από τη Βόνιτσα και οδήγησε στην εκθρόνιση του Όθωνα.
- Οι επαναστάτες, **200 παλληκάρια** από τα χωριά του Ξηρομέρου συγκεντρώθηκαν στον Αστακό, καταλαμβάνοντας διάφορα δημόσια κτίρια. Αρχηγοί τους ήταν ο **Γεώργιος και ο Βασίλειος Τσέλιος**, γιοι του Νικολάου Τσέλιου, βουλευτή, ο οποίος απεβίωσε το 1860.

- **Σχέδιο Πόλης Μ. Βότσαρη-Οικιστική εξέλιξη**
- Μόλις το **1861** με πολύ κόπο κατορθώθηκε η κατάρτιση του **σχεδίου της πόλεως** από το Γεωμέτρη Ναυπακτίας και Δωρίδος ανθυπολοχαγό Μάρκο Βότσαρη (=Μπότσαρη), εγγονό του ήρωα Μάρκου Μπότσαρη. Τελειώνοντας το σχέδιο επανήλθε με ατμόπλοιο στη Ναύπακτο στις 26 Αυγούστου 1861.
- Στο **σχέδιο του** ο μηχανικός επισημαίνει τα εξής: Η επέκταση της πόλης ήταν δυνατή μόνο προς τα ΝΑ, κατά μήκος της ακτής, ωστόσο το μέρος ήταν πολύ χαμηλό με αποτέλεσμα το χειμώνα να καλύπτεται από νερό της θάλασσας (ελέγετο **Βαλτί** στα μέσα του 19^{ου} αι, **Βαρκά** σήμερα). Εξαιτίας των ελών στα Βαρκά και στη Βλύχα, ο τοπικός πληθυσμός μαστιζόταν συχνά από πυρετούς και ελονοσία με πολλούς θανάτους.

- Περαιτέρω **το σχέδιο** προέβλεπε την κατασκευή **παραλίου πλατείας** με επίχωση της αβαθούς θαλάσσης, και την κατασκευή **παραλιακής οδού**, η οποία θεωρήθηκε πολύ εύκολη [*«εύκολωτάτη, καθ' ὅσον οἱ κάτοικοι αὐθορμήτως ἐκτείνουνται πρὸς τὴν θάλασσαν κατασκευάζοντες προκυμαίας»*].
- Το σχέδιο προέβλεπε τέλος την οικοδόμηση **σχολείου κορασίδων** μετὰ δενδροφύτου περιοχῆς (θέσις 1) **και σχολείου ἀρρένων** μετὰ δενδροφυτείας (θέσις 2).

- Μέχρι τότε κορασίδες και άρρενες μαθητές φοιτούσαν στο **ενιαίο δημοτικό σχολείο**.
- Τέλος στις θέσεις 3 και 4 του σχεδίου έπρεπε να γίνει ή **αγορά των τροφίμων**.
- Λογω στενότητας της διαθέσιμης έκτασης ό Βότσαρης πρότεινε τη μείωση του αρχικού μεγέθους των οικοπέδων **σε (600τμ)**.

- Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Ἄστακοῦ:
προεδρεύοντος του δημοτικοῦ συμβούλου
Κώστα Μ. Χασάπη καὶ τοῦ δημαρχεύοντος
Νικολάου Στεργιάτου « Συνελθὸν σήμερον τὴν
δευτέραν τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου τοῦ **1862**
ενέκρινε το σχέδιο».
- Το σχέδιο τοιχοκολλήθηκε και γνωστοποιήθηκε
στους δημότες, οι οποίοι δεν καταθέσαν
ενστάσεις εναντίον του, ενώ με ἄκρα
αισιοδοξία προέβλεπε ὅτι η κωμόπολη θα
αποκτήσει πολυάριθμους κατοίκους ἀπὸ τα
Ἴόνια Νησιά και και θα γίνεῖ πολὺ ὄμορφη!

- Το αίτημα έγκρισης του σχεδίου προς την κυβέρνηση υποβλήθηκε πολλές φορές και εκ νέου την **28η Ιουλίου 1865** με τίτλο «*Περὶ συνοικισμοῦ εἰς Ἄστακόν*» από τους **βουλευτές** Βονίτσης και Ξηρομέρου **Δ. Γρίβα** και **Γ. Γεροθανάση**. Οι δύο βουλευτές επισήμαιναν ότι το λιμάνι του Αστακού ήταν το εμπορικότερο της Δ. Ελλάδας Η πρόταση αυτή έγινε άμεσα αποδεκτή και νόμος του κράτους υπό τον τίτλο «*Περὶ συνοικισμοῦ κατὰ τὸ παράλιον Ἄστακοῦ*».

- Ο νόμος αυτός προέβλεπε ότι δικαιούχοι ήταν οι κάτοικοι των ορεινών μερών της Δ. Ελλάδας και της Επτανήσου και τα παραχωρούμενα οικόπεδα είχαν έκταση 600 τ.μ. (άρθ. 1).
- Οι δικαιούχοι όφειλαν εντός τριών ετών να οικοδομήσουν τα οικόπεδα.(άρθ. 2).
- Η δωρεάν παραχώρηση των οικοπέδων στους δικαιούχους θα είχε διάρκεια έξι ετών από τη δημοσίευση του νόμου (άρθ. 3).

- Όσοι οικοδομούσαν στη νέα πόλη απαλλάσσονταν από το φόρο οικοδομών για πέντε έτη.
- Σε κάθε άπορη οικογένεια από τα ορεινά της Δ. Ακαρνανίας ή από τα Επτάνησα για να εγκατασταθεί στη νέα πόλη, χορηγούνταν βοήθεια από το Δημόσιο Ταμείο ύψους (700) επτακοσίων δραχμών (άρθ. 8)..
- .

- **ΡΕΜΑ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΔΡΟΜΟ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ**
- Στα **1870** η πόλη πρέπει να διασχιζόταν από ένα ή περισσότερα ρέματα, δεδομένου ότι ο Βασίλειος Τσέλιος στις παραμονές των εκλογών του 1870 στάθηκε στη γέφυρα που ήταν στο κέντρο της αγοράς και απειλούσε τους ψηφοφόρους που δεν θα ψήφιζαν τον αδελφό του Γεώργιο... Προφανώς η γέφυρα συνέδεε τις δύο όχθες του ρέματος που περνούσε ανάμεσα στα μαγαζιά του **Γιάννη και του Δημητρίου Μακρή**. Αργότερα το ρέμα καλύφθηκε και μετατράπηκε σε **αποχέτευση**.

- Το **1871** το Δημοτικό Συμβούλιο έλαβε την απόφαση **«Περὶ κατασκευῆς ὑπονόμων καὶ πεζοδρομίων»**.
- Στη δεκαετία **1860-1870** η περιοχή συγκλονίστηκε από τη δράση των ληστών. Οι σημαντικότεροι από αυτούς ήταν ο **Δρίτσας** και ο **Ντελής**. Ο πρώτος συνελήφθη το 1867, ο δεύτερος, ο οποίος είχε προκαλέσει πολλά θύματα, σκοτώθηκε από μεταβατικά αποσπάσματα και πολίτες στο δάσος της Μάνινας το 1870.

- ΑΛΛΟΙ ΔΗΜΑΡΧΟΙ
- ήταν ο Γεώργιος Μάντζαρης εκ Σκουρτούς (1865), και ο Γεώργιος Τσέλιος, ο οποίος διετέλεσε επί τρεις τετραετίες 1866-1874.

Δήμαρχοι και τοπικοί πολιτικοί παράγοντες είχαν μια αμφιλεγόμενη σχέση με την ληστεία,.

- **Ο ναός Αγίου Νικολάου**
- Κατά την περίοδο αυτή προστέθηκε στα κτίρια της πόλης ένα σημαντικό οικοδόμημα, το οποίο αποτελεί ακόμη και σήμερα το στολίδι της: **Ήταν ο ναός του Αγίου Νικολάου.**
- Η ανέγερσή του έγινε επί δημαρχίας του Γεωργίου Ν. Τσέλιου με δάνειο 5.000 δραχμών και δανειστή το Φιλάρετο Μαγγίνα με επιτόκιο 12% το 1872. Εξοφλήθηκε, από το κληροδότημα του ευεργέτη **Στράτου Προίκα**, ο οποίος **έλαβε το εκκλησιαστικό όνομα Συμεών.**

• **Νέοι κάτοικοι**

- Πολλοί από τους νέους κατοίκους της πόλης προέρχονταν από το Ξηρόμερο, την Ήπειρο και τα Επτάνησα, τα οποία ενώθηκαν με την Ελλάδα το 1864.
- Βάσει συμβολαίων τεκμηριώνεται η προέλευση των παρακάτω οικογενειών από τα Επτάνησα: **Τριλίβας** από τον Καστό,, **Κατσαμπούρης** από το χωριό Μαρκετάτου Κεφαλληνίας, **Μακρύς** από το χωριό Μακρυώτικα Κεφαλληνίας, **Μπαμπούρης** από το χωριό Ποταμιάνου Κεφαλληνίας . Προφανώς από το χωριό Ποταμιάνου κατάγεται και η **ομώνυμη οικογένεια Ποταμιάνου**, οι οποίοι ήδη από το 18ο αι. μέχρι και το 1834 έκαναν μεταφορές (βαλανιδιού και ξυλείας) μεταξύ Δραγαμέστου και Επτανήσων.
- <http://www.karp.teilam.gr/Pages/diafora/BALANIDIA.pdf>. Οι Ποταμιαναίοι εμφανίζονται και σε ένα κατάλογο Επτανησίων πλοιοκτητών, των οποίων τα πλοία προσορμίστηκαν με φορτία στο λιμάνι του Αστακού στη διάρκεια του Ιανουαρίου 1834, όταν λιμενάρχης (ό εκπληρών τὰ ύγειολιμεναρχικά) ήταν ο Γ. Μαγγίνας.
- Ο κατάλογος περιλαμβάνει τέσσερις (4) Ποταμιαναίους (Γεράσιμος, Γαβρίλης, Κουμέτος, Σπύρος) και έξι (6) πλοιοκτήτες με το επώνυμο Μακρύς (Πέτρος, Διονύσιος, Δημήτριος, Γεράσιμος, Σπύρος, Γεώργιος)
- Επίσης αναφέρονται ως πλοιοκτήτες με τα επώνυμα Μάντζαρης, Γιαννούτζος, Πεταλάς, Φερεντίνος, Καραβίας, Λεγάτος κλπ.

- Όσον αφορά τώρα τους Ξηρομερίτες και Ηπειρώτες εποίκους, προκύπτει ότι οι οικογένειες Μαγγίνας, Στεργιάτος, Χασάπης, Κασσανός, Μαλούσης, Γαλάνης, Ψωμάς κ.α. προέρχονταν από το Δραγαμέστο'.
- Η οικογένεια Καρούσος από το Βασιλόπουλο,.,
- ενώ οι οικογένειες Αυγέρης, Γαζής, όπως και τα περισσότερα επώνυμα τεχνιτών έχουν ηπειρωτική προέλευση.

- Αρχοντικά
- Την περίοδο (**1865-1876**) θεμελιώθηκαν τα παλαιότερα από τα σωζόμενα νεοκλασικά αρχοντικά της πόλης (**Ζούλα**: 1865, **Φάρου**: 1873, **Κλοζωρή**: 1875, Γεωργίου Παλιατσάρα, Γερασίμου Κατσαμπούρη: 1876, **Παπούλια, Πεταλά κλπ**).
- Το αρχοντικό Κλοζωρή, οικοδομήθηκε από ιταλούς μαστόρους (Ιταλική παροικία Πατρών;), όταν τις τύχες της οικογένειας διεύθυνε ο έμπορος Σπύρος Κλοζωρής, ηλικίας 32 ετών. Η περιουσία του , το 1888 ήταν 200.000 δραχμές, ένα τεράστιο ποσό για την εποχή εκείνη, που είχε αποκτηθεί από το εμπόριο του βελανιδιού.

- Η Μαρκέλα Κλοζωρή-Σπανοπούλου, η οποία διαμένει σήμερα στο νεοκλασικό Κλοζωρή (έτος κτίσεως: 1875), αφηγείται ότι ο προαναφερόμενος πρόγονός της διέθετε ιδιόκτητο καΐκι, με το οποίο μετέφερε εμπορεύματα στην Τεργέστη. Τεκμήρια αποτελούν δύο σημαντικά οικογενειακά κειμήλια: ένας μαυρόχρωμος δίσκος του και ένας φοριαμός (φορτσέρι) του 1877 (βλ. τις δύο φωτογραφίες).

- Τον Δεκέμβριο του **έτους 1876** γεννήθηκε ένα επιφανές τέκνο της κωμόπολης, ο ολυμπιονίκης σκοποβολής, αγωνιστής και πολιτευτής **Παντ. Καρασεβδάς**. Τότε επισκέφθηκε την κωμόπολη ο γερμανός αρχαιολόγος Lolling στον οποίο οφείλουμε σημαντικά ιστορικά δεδομένα της περιοχής.

- Χοβολιό

- Με χωριστό και ανεξάρτητο κομμάτι προς νότο έμοιαζε η ωραία συνοικία Χοβολιά (σημερινό Χοβολιό), η οποία διέθετε πλούσια πηγή πόσιμου νερού στην παραλία.
- Η πολύτιμη αυτή μαρτυρία μας επιτρέπει να προσδιορίσουμε το 1876 ως χρονικό όριο, προ του οποίου υπήρχε το Χοβολιό. Κείται πέραν του επιπέδου που σχεδιογραφήθηκε από τον Βότσαρη. Η κατοίκηση της περιοχής, έγινε κυρίως από Επτανήσιους, πιθανώς μεταξύ 1865 και 1876.

- ΤΕΛΟΣ

